

מתן

על הפתח

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

איוב טו

הלימוד מוקדש לעילוי נשמת אבי רפאל בן רחל ואחי עמנואל ברוך בן אורה לוי

ביחידה הקודמת טען בלדד שיש 'משפט אלוהי', ושלל מציאות של חוסר סדרים ושיבוש. בתגובתו, מתייחס איוב לנושא המשפט ודבריו מורכבים משתי חטיבות: חטיבה א' - פרק ט, חטיבה ב' - פרק י. בחטיבה הראשונה (פרק ט) איוב מתמודד עם טענת המשפט ומסביר מדוע משפט הוגן מצד הא-ל אינו בר ביצוע. לטענתו, במציאות החיים שבה הא-ל הוא כול יכול, משפט צדק הוא מן הנמנע. הן מצד הפער הבלתי ניתן לגישור בין הא-ל לבין האדם, והן משום שהא-ל הוא השופט וצד במשפט גם יחד. בחטיבה השניה (פרק י), איוב מנסה להבין את התנהגותו התמוהה והשרירותית לכאורה של הא-ל.

חטיבה א' - פתח

החטיבה הראשונה כוללת שלושה חלקים מרכזיים:

חלק א': תפיסתו של איוב ביחס למשפט נגד הא-ל (ט, א-טז).

פתיחה (ט, א-ד)

כוחו של הא-ל בטבע (ט, ה-י)

כוחו של הא-ל ביחס לאדם (ט, יא-יג)

המסקנה: האדם אינו יכול לעמוד למשפט עם הא-ל (ט, יד-טז)

חלק ב': שרירותיות הא-ל צומדת בניגוד למשפט (ט, יז-כד)

שרירותיות הא-ל כלפי איוב (ט, יז-כא)

שרירותיות הא-ל כלפי העולם (ט, כב-כד)

חלק ג': מבוכה ובקשת משפט (ט, כה-לה)

מבוכה והתרסה (ט, כה-לא)

הצבת תנאים למשפט הוגן (ט, לב-לה)

ניהול: ד"ר נאוה כהן • ריכוז: אילנה חדד

דפי הלימוד מבוססים על חוברת ללימוד ספר איוב בהוצאת אולפנת עופרה (2000).
כתיבה: חיה מיכאלי, ד"ר נאוה כהן, איריס הישראלי. יעוץ אקדמי: ד"ר ישראל רוזנסון

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים • טל': 02-5944555

מתן ומתן

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רעננערט
The Sadie Rennett Women's Institute for Torah Studies

חטיבה א' - פרק ט

חלק א': תפיסתו של איוב ביחס למשפט הא-ל (ט, א-טז)

פתיחה (ט, א-ד)

1. בפתח דבריו איוב מסכים לכאורה עם דברי רעיו "אֲמַנְם יִדְעֵתִי כִּי יְיָ" (ט, ב). על מה מסכים איוב עם הרעים? במה הוא חולק עליהם?
2. עיינו בפסוקים א-ד ובדקו כציד איוב משתמש בביטויי לשון מנאמו של אליפז ומשלבם בדבריו כדי לבסס את טענתו. מהי העובדה שאיוב מציג בדבריו? מהי ההנחה שעליה הוא מתבסס ומהי מסקנתו מהעובדה?

כוחו של הא-ל בטבע (ט, ה-י)

3. בפסוקים ה-י מסביר איוב במה הא-ל 'אמיץ כוח'. עיינו בתיאורי כוחו של הא-ל בטבע (ט, ה; ט, ז; ט, י). מה המכנה המשותף של התיאורים? השוו את פסוקים ט-י לדברי אליפז. מה מבקש איוב להשיג בציטוט זה?

כוחו של הא-ל ביחס לאדם (ט, יא-יג)

4. לאחר תיאור גדול ועצמתו של הא-ל, כעסו והתנהגותו השרירותית בבריאה, עובר איוב לתאר את כוחו של הא-ל מנקודת ראותו של האדם הקטן. עיינו בפעלים שבהם איוב משתמש בדבריו. מה המכנה המשותף של הפעלים? איזה תחושה הם נותנים? איוב חוזר פעמים על המילה 'לא' ופעמים על המילה 'מי'. האם חזרות אלו תורמות לחיזוק התחושה של הכוחניות והשרירותיות של הא-ל?

המסקנה: האם אינו יכול לעמוד למשפט עם הא-ל (ט, יד-כ)

5. בפסוקים אלה איוב מביע את תסכולו בנוגע לאפשרויותיו המוגבלות של האדם להישפט עם הא-ל. אם עד כה דיבר איוב בלשון כללית על האדם באשר הוא אדם, כאן הוא עובר לדיבור בגוף ראשון. כדי לחזק את תחושת חוסר התוחלת בשאיפה למשפט עם הא-ל, משתמש איוב במילה מנחה. מהי המילה וכיצד היא תורמת להבהרת המסר שלו?

חלק ב': שרירותיות הא-ל צומחת בניגוד למשפט (ט, יז-כד)

שרירותיות הא-ל כלפי איוב (ט, יז-כא)

6. חוסר האמון של איוב בא-ל נולד בעקבות צרותיו המשקפות לדעתו חוסר צדק משוע "וְהִרְבָּה פִּצְעֵי חַנָּם. לֹא יִתְנֶנִּי הָשֵׁב וְהִחִי" (ט, יז-יח). מהי הטענה הקיצונית אותה מעלה איוב בפסוק יט?
7. עיינו בפרשנים המצורפים. מהם שני האופנים שבהם אפשר להבין את פסוק כ'? רש"י: הלא - אם אצדק פי ירשיעני, כי יסתמו דברי מיראה ויעקשני פי.

מצודת דוד: אם אצדק - היתכן אם אמנם אני צדיק במעשי ופי יעשה אותי לרשע בתמיה וכי בעבור אמרי פי אחשב לרשע הלא מעצמי אני תם וישר והוא עשה אותי לעקש בהבאת היסורים על לא חמס ועי"ז הנה נעשיתי עקש להרהר ולהתרעם. **מלבי"ם:** אם אצדק, אם אברר לפני השופט שאני צדיק בדיני ושהכני בחנם, הלא בזה עצמו פי ירשיעני שזה עצמו שאומר בפי שאני צדיק נגד הא-ל בזה אני רשע, ומפרש פי שיאמר תם אני הוא יעקשני, כי זה עצמו יהיה הוכחה שאני עקש ורשע אחר שאני מיחס רשע ועול לה' הצדיק.

שרירותיות הא-ל כלפי העולם (ט, כב-כד)

8. איוב מתייחס לטענותיו של בלדד בדבר הרשע האובד: "ולא יחזיק ביד מרעים" (ח, כ), והתם שאולי סובל, אך שורד: "קֹן א-ל לא ימאס תָּם" (ח, כ). עיינו בפסוקים ובדקו באילו טענות איוב מפרין את דברי בלדד.

חלק ג': מבוכה ובקשת משפט (ט, כה-לה)

מבוכה והתרסה (ט, כה-לא)

9. בפסוקים כה-כו איוב מתאר את ימיו החולפים ביעף. עמדו על הדימויים בהם עושה איוב שימוש כדי להדגיש את תחושתו.

10. בפסוקים כז-לא איוב מציע מעין דרכי פעולה ופוסל אותן 'על הסף'. מהן דרכי הפעולה ומדוע איוב פוסל אותן?

הצבת תנאים למשפט הוגן (ט, לב-לה)

11. איוב חש כי הסדרים שהיו בעולמו נעלמו כלא היו, ומחפש כיוון אחר ודרך אחרת. בשלב זה איוב מתאר את חוסר תוחלתו למצוא פשר חדש ומרגיע בחייו. תחושת הבלבול וחוסר הידע לגבי הדרך הנכונה שיבור לו האדם, מובילים אותו למשאלה בלתי סבירה. עיינו בפסוקים לב-לה. מהי משאלתו של איוב? האם איוב מאמין שמשאלתו יכולה להתממש? (שימו לב להופעה המרובעת של המילה 'לא').

חטיבה ב' - פרק י'

חלק א': פניית איוב לא-ל (י, א-ב)

חלק ב': ניסיונות להבין את דרכו של הא-ל (י, ג-ט) תמיהה (י, ג)

האם התנהגות הא-ל אנושית? (י, ד-ז)

האם הא-ל איננו חס על מעשה ידיו? (י, ח-יב)

האם הא-ל נלחם באיוב? (י, יג-יז)

חלק ג': אי הבנה ורצון לאמת (י, יח-כב)

חטיבה ב' - פרק י'

חלק א: פניית איוב לא-א (י, א-ב) וחלק ב: ניסיונות להבין את דרכו של הא-ל (י, ג-ז)

12. איוב פותח באמירות המבטאות את מאיסתו בחיים: "נִקְטָה נַפְשִׁי בְּחַיִּי" (י, א) ומהן הולכת ומתגלגלת פנייתו אל ה', שביסודה עומד רצונו הבלתי מתפשר להבין: "אֲמַר אֶל אֱ-לֹהֵי אֵל תִּרְשָׁעֵנִי הוֹדִיעֵנִי עַל מַה תִּרְיַבֵּנִי" (ב) בפסוק ג מציע איוב שלוש אפשרויות להבין את דרכו של הא-ל. מהן שלוש האפשרויות? במה שונה תפיסתו של איוב מזו של בלדד? השוו את דברי איוב לבלדד שטען "הֵן אֶ-ל לֹא יִמָּאֵס תָּם וְלֹא יִחְזִיק בְּיַד מְרַעִים" (ח, כ).
א. עיינו בפסוקים ד-ז, לפי נקודת מבטו של איוב, מדוע אין זה הגיוני כי הא-ל ינהג בעושק?
ב. עיינו בפסוקים ח-יב, לפי נקודת מבטו של איוב, מדוע אין זה הגיוני שהא-ל ימאס את יגיע כפיו?
ג. עיינו בפסוקים יג-יז, לפי דברי איוב האם ייתכן שהא-ל הוא זה שמייסר אותו?

חלק ג: אי הבנה ורצון למות (י, יח-כב)

13. בפסוקים אלה איוב חוזר על בקשתו למות, אך בפסוק כ' אנו עדים לשינוי מסוים באופי בקשתו, מהי?

הרחבה:

מעיון במענה איוב לנאומו של בלדד עולה כי יש בו מספר אלמנטים חדשים, נועזים וחרिפים, שלא מצאנו במענהו לאלפיז (פרקים ו-ז). כבר בפתיחות שני הנאומים ניכר הבדל חשוב: בפתיחת המענה לאלפיז איוב מתנצל על התפרצותו כלפי הא-ל (ו, ב-ז), ואילו בפתיחה למענה שלפניו כבר אין התנצלות כלל. את נאומו זה פותח איוב בלעג מריר וסרקסטי המכוון א-ל דברי חברו (ט, ב-ד). חלק נכבד של הנאום הקודם מופנה ישירות א-ל הרעים, ואיוב מוכיח אותם על בגידתם בו (ו, יד-ל); ובסוף אותו נאום הוא מתייאש מלמצוא אצלם אוזן קשבת לבעייתו, ולכן הוא פונה א-ל ה' בתלונה על גורלו המר (ז, א ואילך). ואילו במענהו לבלדד כבר אין איוב פונה לרעים כלל, ואפשר שהוא מתעלם מהם בכוונה. במענהו לאלפיז טען איוב שחטאי האדם, שהוא יצור חלש ולא מושלם, אינם מצדיקים עונשים כל כך כבדים כמו שהביא עליו ה' (שם, ז-יח); אבל שם עוד לא העז לטעון שהא-ל מייסרו על לא עוול בכפו (השוו שם, כ-כא). לעומת זאת במענהו לבלדד טוען איוב שאין בידו שום חטא, והא-ל מייסרו לחינם (ט, כ-כא); ולא עם איוב בלבד אלא עם כל בני האדם נוהג הא-ל שלא בצדק: "תם ורשע הוא מכלה" (ט, כב). בשני הנאומים נושא איוב תחינה אל ה' ומתאר את גורלו המר ואת חייו הקצרים מלאי הסבל והייסורים, בתקווה לזכות לרחמים (ז, א-י; ט, כה-לה); ולאחר מכן הוא עובר לתלונה מרה ומטיח בה' שברא אוו והיטיב לו בנעוריו אך ורק כדי להתאנות לו ולייסרו באחריתו (ו, יא-טו; י, א-ז). ועוד בשני הנאומים הוא מבקש את נפשו למות, או לחילופין הוא מבקש שהא-ל יעזבנו לנפשו וייתן לו לנוח מעט מסבלו לפני מותו (ז, טז-כא; י, יח-כב). אולם רק במענה לבלדד מעז איוב פניו לראשונה ותובע מה' שיעמוד עמו בדין, שווה מול שווה; לו ניתנה לו ההזדמנות לכך, הוא בטוח שהיה יוצא נקי במשפט. אולם הוא יודע שמשאלתו לא תוכל להתגשם, משום שהא-לוהים בכוחו ובחכמתו יטיל עליו אימה ופחד ויבלבל את דעתו, עד כי יודה בפשעים שלא עשה (ט, כא-לב). כאם מעז הוא לטעון לראשונה שפה מלא כי ה' עיוות את משפטו ומייסרו על לא עוול בכפו (ט, כא-כב). הוא טוען שגם אם הוא נקי מעוון, הא-ל הנוהג בו כעריץ לא יאפשר לו להוכיח את צדקתו בדרך משפטית הוגנת.
(י' קליון, עולם התנ"ך איוב, עמ' 69-70)

"ויען איוב ויאמר..."

יחידה ו - פרקים ט-י

פרק ט - חטיבה א

חלק א' - תפיסתו של איוב ביחס למשפט

1

פתיחה

"ומה יצדק אנוש עם אל"

- א ויען איוב ויאמר :
- ב אמנם ידעתי כי-כן
- ג ומה-יצדק אנוש עם-אל :
- ד אם-יחפץ לריב עמו
- לא-יעננו אחת מני-אלף :
- חכם לבב ואמיץ כח
- מי-הקשה אליו וישלם :

2

כוחו של אלקים בטבע

"המעתיק הרים"

- ה המעתיק הרים ולא ידעו
- אשר הפכם באפו :
- ו המרגיז ארץ ממקומה
- ועמודיה יתפלצון :
- ז האמר לחרס ולא יזרח
- ובעד כוכבים יחתם :
- ח נטה שמים לבדו
- ודורד על-במתי-ים :
- ט עשה-עש כסיל
- י וכימה וחדרי תמן :
- עשה גדלות עד-אין חקר
- ונפלאות עד-אין מספר :

3

כוחו של האל ביחס לאדם

"תחתיו שחחו עזרי רהב"

- יא הן יעבר עלי ולא אראה
- ויחלף ולא-אבין לו :
- יב הן יחתף מי ישיבנו
- מי-יאמר אליו מה-תעשה :
- יג אלוה לא-ישיב אפו
- תחתיו שחחו עזרי רהב :

4

המסקנה - האדם אינו יכול לעמוד למשפט עם האל

"לא אאמין כי יאזין קולי"

- יד אף כי-אנכי אעננו
- אבחרה דברי עמו :
- טו אשר אם-צדקתי לא אענה
- למשפטי אתחנן :
- טז אם-קראתי ויענני
- לא-אאמין כי-יאזין קולי :

המשך פרק ט - חטיבה א

חלק ב - שרירותיות האל בניגוד למשפט

6

שרירותיות האל כלפי העולם

"תם ורשע הוא מכלה"

- כב אחת היא על-כן אמרתי
תם ורשע הוא מכלה :
- כג אם-שוט ומית פתאם
למסת נקים ילעג :
- כד ארץ נתנה ביד-רשע
פני-שפטיה יכסה
אם-לא אפוא מי-הוא :

5

שרירותיות האל כלפי איוב

"הרבה פצעי חנם"

- יז אשר-בשערה שופני
והרבה פצעי חנם :
- יח לא-יתנני השב רוחי
כי ישבעני ממררים :
- יט אם-לכח אמיץ הנה
ואם-למשפט מי יועידני :
- כ אם-אצדק פי ירשיעני
תם-אני ויעקשני :
- כא תם-אני לא-אדע נפשי
אמאס חיי :

חלק ג' - מבוכה ובקשת משפט

8

הצבת תנאים למשפט הוגן

"נבוא יחדו במשפט"

- לב כי-לא איש כמוני אעננו
נבוא יחדו במשפט :
- לג לא יש-בינינו מוכיח
ישת ידו על-שנינו :
- לד יסר מעלי שבטו
ואמתו אל-תבעתני :
- לה אדברה ולא איראנו
כי-לא כן אנכי עמדי :

7

מבוכה והתרסה

"ידעתי כי לא תנקני"

- כה וימי קלו מני-רץ
ברחו לא-ראו טובה :
- כו חלפו עם-אניות אבה
כנשר וטוש עלי-אכל :
- כז אם-אמרי אשכחה שיחי
אעזבה פני ואבליגה :
- כח וגרתי כל-עצבתי
ידעתי כי-לא תנקני :
- כט אנכי ארשע
למה-זה הבל איגע :
- ל אם-התרחצתי במי-שגל
והזכותי בבור כפי :
- לא אז בשחת תטבלני
ותעבוני שלמותי :

1

פניית איוב לאל

"אמר אל אלוה"

- א נקטה נפשי בחיי
אעזבה עלי שיחי
אדברה במר נפשי :
- ב אמר אל-אלוה אל-תרשיעני
הודיעני על מה-תריבני :

2

חלק ב - ניסיונות

התמיהה

- ג הטוב לך כי-תעשק
כי תמאס יגיע כפיך
ועל-עצת רשעים הופעת :

3

האם התנהגות האל היא אנושית?

"העיני בשר לך"

- ד העיני בשר לך
אם-כראות אנוש תראה :
- ה הכימי אנוש ימיד
אם-שנותיך כימי גבר :
- ו כי-תבקש לעוני
ולחטאתי תדרוש :
- ז על-דעתך כי-לא ארשע
ואין מידך מציל :

4

האין האל חס על מעשה ידיו?

"ידיך עצבוני ויעשוני"

- ח ידיך עצבוני ויעשוני
יחד סביב ותבלעני :
- ט זכר-נא כי-כחמר עשיתני
ואל-עפר תשיבני :
- י הלא כחלב תתיכני
וכגבנה תקפיאני :
- יא עור ובשר תלבישני
ובעצמות וגידים תשככני :
- יב חיים וחסד עשית עמדי
ופקדתך שמרה רוחי :

5

האם האל נלחם באיוב?

"ויגאה כשחל תצודני"

- יג ואלה צפנת בלבבך
ידעתי כי-זאת עמד :
- יד אם-חטאתי ושמרתני
ומעוני לא תנקני :
- טו אם-רשעתי אללי לי
ונצדקתי לא-אשא ראשי
שבע קלון וראה עניי :
- טז ויגאה כשחל תצודני
ותשב תתפלא-בי :
- יז תחדש עדיך נגדי
ותרב כעשך עמדי
חליפות וצבא עמי :

חלק ג - אי הבנה ורצון למות

6

אי הבנת דרכו של האל

"ולמה מרחם הוצאתני"

- יח ולמה מרחם הוצאתני
אגוע ועין לא-תראני :
- יט כאשר לא-הייתי אהיה
מבטן לקבר אוכל :

7

בקשת איוב למות

"בטרם אלך ולא אשוב"

- כ הלא-מעט ימיו
ושית ממני ואבליגה מעט :
- כא בטרם אלך ולא אשוב
אל-ארץ חשך וצלמות :
- כב ארץ עפתה כמו-אפל צלמות
ולא-סדרים
ותפע כמו-אפל :